

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ È È κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 49330/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

11 Φεβρουαρίου 2010

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Έ Έ κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστος Ροζάκης,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου *δικαστές,*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 21 Ιανουαρίου 2010,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 49330/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο Έ Έ («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 7 Νοεμβρίου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από τον κύριο Σ. Αλφαντάκη, δικηγόρο του συλλόγου της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κυρία Σ. Τρεκλή, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ειδικότερα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.

4. Στις 12 Νοεμβρίου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση την αιτίαση την ελκόμενη από το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης. Σύμφωνα με το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν ταυτόχρονα επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Το πλαίσιο της υπόθεσης

5. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1939 και κατοικεί στην Αθήνα.

6. Στις 25 και 31 Αυγούστου 1995, ο Α.Β., διάσημος τραγουδιστής στην Ελλάδα, κατέθεσε μήνυση στρεφόμενη, μεταξύ άλλων, κατά της Σ.Π., συζύγου του εκείνη την περίοδο, για απάτη, πλαστογραφία και χρήση πλαστού η οποία προκάλεσε στο Δημόσιο ζημία μεγαλύτερη των 50.000.000 δραχμών (περίπου 147.000 ευρώ). Ο προσφεύγων ήταν δικηγόρος του Α.Β. σε αυτή τη διαδικασία που είχε προσελκύσει ιδιαίτερος και επί μακρόν το ενδιαφέρον των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

7. Μετά το πέρας της ανάκρισης, η υπόθεση διαβιβάστηκε στον Δ.Μ.. Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών. Στις 8 Δεκεμβρίου 1998, ο Δ.Μ. υπέβαλε την έκθεσή του στο συμβούλιο εφετών το οποίο περιείχε την πρότασή του να μην απαγγελθεί κατηγορία κατά της Σ.Π. (έγγραφο αριθ. 2838/1998). Στις 14 Ιανουαρίου 1999, το συμβούλιο εφετών έκανε δεκτή την πρόταση του Δ.Μ. και αποφάσισε να μην απαγγείλει κατηγορία κατά της Σ.Π. (βούλευμα αριθ. 50/1999).

8. Εν τω μεταξύ, στις 11 και 12 Ιανουαρίου 1999, ο προσφεύγων είχε προσκληθεί στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του τηλεοπτικού σταθμού πανελληνίας εμβέλειας «Σκάι», προκειμένου να εκφράσει την άποψή του επί της επίμαχης ποινικής διαδικασίας και να σχολιάσει την έκθεση του εισαγγελέα Δ.Μ. που είχε ήδη δημοσιοποιηθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η Σ.Π., η σύζυγος του Α.Β. την περίοδο εκείνη, είχε και εκείνη εμφανισθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και είχε ήδη εκφράσει την άποψή της επί της επίμαχης έκθεσης κάνοντας σχόλια επί του περιεχομένου αυτής.

9. Πιο συγκεκριμένα, κατά την εμφάνισή του στο τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων της 11 Ιανουαρίου 1999, ο προσφεύγων ανέφερε, μεταξύ άλλων:

«Ειλικρινά γέλασα όταν τη διάβασα (την έκθεση), διότι αντιλήφθηκα ότι το έγγραφο αυτό δεν αποτελούσε πρόταση. Το θεώρησα ως μία πρόταση με την οποία ο συντάκτης της στόχευε στο να μειώσει τον Α.Β. σαν να υπήρχε μεταξύ τους καλλιτεχνικός ανταγωνισμός. Βέβαια, ο Δ.Μ. γράφει κι αυτός ποιήματα και μπορεί να αισθάνεται καλλιτέχνης. Είναι μία φιλολογική άποψη η οποία εκδηλώνει αντιπάθεια προς τον Α.Β. Δε λαμβάνει υπόψη τα αποδεικτικά στοιχεία».

10. Επιπλέον, κατά το τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων της 11 Ιανουαρίου 1999, ο προσφεύγων είπε μεταξύ άλλων: «Ορίστε με τι τρόπο δαπανώνται τα χρήματα του Α.Β. Να τον ακούει ο Δ.Μ. για ... (λείπει κείμενο)».

11. Στις 15 Φεβρουαρίου 2001, ο Δ.Μ. κατέθεσε κατά του προσφεύγοντος αγωγή αποζημίωσης ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών δυνάμει των άρθρων 57, 914 και 932 του αστικού κώδικα. Ζητούσε την καταβολή 10.000.000 δραχμών (περίπου 29.400 ευρώ) για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω του υβριστικού και δυσφημιστικού χαρακτήρα των επίμαχων φράσεων.

12. Στις 27 Σεπτεμβρίου 2002, το Πρωτοδικείο Αθηνών έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή του Δ.Μ. και καταδίκασε τον προσφεύγοντα να του καταβάλει 3.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υπέστη (απόφαση αριθ. 4992/2002).

13. Στις 3 και 27 Ιανουαρίου 2003, ο προσφεύγων και ο Δ.Μ. άσκησαν αντίστοιχα έφεση κατά της απόφασης αριθ. 4992/2002.

14. Στις 29 Νοεμβρίου 2004, το Εφετείο Αθηνών επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση και αύξησε το επιδικαστέο ποσό για την ηθική βλάβη που υπέστη ο Δ.Μ. σε 11.738,81 ευρώ. Καταδίκασε επίσης τον προσφεύγοντα να καταβάλει στον Δ.Μ. 1.200 ευρώ ως δικαστική δαπάνη. Ειδικότερα, το εφετείο έκρινε ότι οι φράσεις του προσφεύγοντος κατά το τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων της 11^{ης} Ιανουαρίου 1999,

«δεν αποτελούν μόνο δυσμενείς κρίσεις, κατά την έννοια του άρθρου 367 § 1 του ποινικού κώδικα, ως προς την έκθεση που συνέταξε ο εισαγγελέας, η οποία αποτελεί μία επιστημονική μελέτη, ορθή ή μη, αλλά όχι γελοία ή ανόητη, όπως ο εναγόμενος αφήνει να εννοηθεί. Πράγματι, μέσω των επίδικων φράσεων, αυτός δεν επιχειρηματολόγησε επί της εσφαλμένης εκτίμησης των νομικών ζητημάτων ή των αποδεικτικών μέσων, αλλά έθιξε κατά τρόπο μη νόμιμο την προσωπικότητα του ενάγοντος και, ειδικότερα, την τιμή του. Δήλωσε δημοσίως ότι η έκθεση του εισαγγελέα μπορούσε να προκαλέσει γέλια, όπως έγινε στην περίπτωση του, και ότι δεν επρόκειτο για επιστημονική εργασία αλλά για μία «φιλολογική άποψη». (...) Η εντύπωση που προκύπτει από τις επίδικες φράσεις δεν έρχεται σε αντίθεση με το επιχείρημα του ενάγοντος, ήτοι ότι προέρχονται από κακοβουλία του εναγομένου. Αυτός αρνείται ότι διατύπωσε τη φράση «ειλικρινά, όταν τη διάβασα, γέλασα» (...). Εν τούτοις, τούτο επιβεβαιώνεται από μαρτυρίες τόσο του Γ.Δ. όσο και του γιου του εναγομένου, Σ.Α., ο οποίος κατέθεσε ότι «το περιεχόμενο της έκθεσης είχε προκαλέσει γέλια» (...). Επιπλέον, οι επίδικες φράσεις δεν διατυπώθηκαν μέσα στα

πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων του εναγομένου ως εκπροσώπου του Α.Β. (...) αλλά μέσα στα πλαίσια μίας τηλεοπτικής εκπομπής πανελλήνιας εμβέλειας, σε ώρα μεγάλης ακροαματικότητας και πριν τη δημοσίευση του βουλεύματος του συμβουλίου.» (απόφαση αριθ. 7914/2004).

15. Στις 25 Αυγούστου 2005, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης.

16. Την 1^η Ιουνίου 2007, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτησή του. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ιδίως ότι η απόφαση αριθ. 7914/2004 ήταν επαρκώς αιτιολογημένη και ότι το εφετείο είχε στηριχθεί στα οικεία αποδεικτικά στοιχεία. (απόφαση αριθ. 1208/2007).

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

17. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Συντάγματος προβλέπουν:

Άρθρο 14

«1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.

(...)

5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης (...).»

Άρθρο 25

«1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν

και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας (...).»

18. Τα εφαρμοστέα άρθρα του ποινικού κώδικα προβλέπουν:

Άρθρο 361

Εξύβριση

«1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της δυσφήμισης (άρθρα 362 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης

(...).»

Άρθρο 362

Δυσφήμιση

«Όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ενώπιον τρίτου ισχυρίζεται ή διαδίδει για κάποιον άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψή του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης.»

Άρθρο 367

«1. Δεν αποτελούν άδικη πράξη: α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες (...) γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για την διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον (...).»

19. Τα εφαρμοστέα άρθρα του αστικού κώδικα προβλέπουν:

Άρθρο 57

«Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει, το δικαίωμα αυτό έχουν ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη.

Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται.»

Άρθρο 914

«Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Άρθρο 932

«Σε περίπτωση αδικοπραξίας, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Αυτό ισχύει ιδίως για εκείνον που έπαθε προσβολή της υγείας, της τιμής ή της αγνείας του ή στερήθηκε την ελευθερία του. Σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου η χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης.»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 10 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

20. Ο προσφεύγων καταγγέλλει μία παραβίαση του δικαιώματός του στην ελευθερία έκφρασης λόγω της καταδίκης του να καταβάλει αποζημίωση στον Δ.Μ. Επικαλείται το άρθρο 10 της Σύμβασης, διάταξη η οποία έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υπολείψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

A. Επί του παραδεκτού

21. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

22. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υπόθεση αφορούσε, βέβαια, έναν ευρέως γνωστό τραγουδιστή αλλά δεν αφορούσε ζητήματα πολιτικού, οικονομικού ή

καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Σχετιζόταν κυρίως με την ιδιωτική ζωή του Α.Β. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι οι επίμαχες εκφράσεις δεν ειπώθηκαν από τον προσφεύγοντα κατά τη διάρκεια μίας δικαστικής διαδικασίας αλλά, εκτός πλαισίου, μέσα στα πλαίσια μίας τηλεοπτικής συζήτησης. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι ο εισαγγελέας Δ.Μ. δεν μπορούσε να εξομοιωθεί με ένα πολιτικό πρόσωπο και ότι τα εθνικά δικαστήρια ορθά προέβησαν σε διαχωρισμό μεταξύ πραγματικών περιστατικών και αξιολογικών κρίσεων. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι εκφράσεις του προσφεύγοντος δε συνιστούσαν μία γενική κριτική του δικαστικού λειτουργήματος αλλά ότι στόχευαν άμεσα τον Δ.Μ. αμφισβητώντας τις νομικές ικανότητές του. Τέλος, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, εν προκειμένω, δεν υπήρξε ποινική καταδίκη του προσφεύγοντος. Απεναντίας, αυτός καταδικάστηκε από τα πολιτικά δικαστήρια να καταβάλει ένα εύλογο ποσό στο Δ.Μ. για τη βλάβη που προκλήθηκε στην προσωπικότητά του.

23. Ο προσφεύγων παραδέχεται ότι οι επίμαχες εκφράσεις δε στόχευαν έναν πολιτικό με την αυστηρή έννοια του όρου. Τοποθετούνταν ωστόσο μέσα στο πλαίσιο μίας υπόθεσης που είχε προκαλέσει το δημόσιο ενδιαφέρον, καθώς αυτή αφορούσε παράνομες πράξεις που φέρονταν να έχουν διαπραχθεί σε βάρος του πελάτη του, διάσημου τραγουδιστή στην Ελλάδα, από τη σύζυγό του την περίοδο των πραγματικών περιστατικών. Ο προσφεύγων επισημαίνει την απουσία διαχωρισμού από το Εφετείο Αθηνών μεταξύ πραγματικών περιστατικών και αξιολογικών κρίσεων, στοιχείο που πάγια απαιτείται από τη νομολογία του Δικαστηρίου επί του ζητήματος των περιορισμών που επιβάλλονται στην ελευθερία της έκφρασης. Τέλος, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι εκείνο που τον ενδιέφερε δεν ήταν να προσβάλει ή να δυσφημίσει τον Δ.Μ. αλλά να εκφράσει δημοσίως την άποψή του επί μίας δικαστικής έκθεσης της οποίας το περιεχόμενο είχε ήδη δημοσιοποιηθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς και να υπερασπιστεί τα συμφέροντα του πελάτη του.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

24. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο ρόλος του είναι να αποφαινεται σε τελευταίο βαθμό επί του ζητήματος εάν ένας «περιορισμός» στην ελευθερία έκφρασης συμβιβάζεται με το άρθρο 10 της Συμβάσεως. Προς τούτο, το Δικαστήριο κρίνει την επίδικη επέμβαση υπό το φως του συνόλου των στοιχείων της υποθέσεως

για να καθορίσει εάν η επέμβαση ήταν «ανάλογη προς τον διωκόμενο θεμιτό σκοπό» και εάν οι λόγοι που προβάλλουν οι εθνικές αρχές για να τη δικαιολογήσουν είναι «λυσιτελείς και επαρκείς». Έτσι, το Δικαστήριο πρέπει να πεισθεί ότι οι εθνικές αρχές εφάρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις αρχές τις οποίες καθιερώνει το άρθρο 10, και αυτό, περαιτέρω, βάσει μιας αποδεκτής εκτιμήσεως των οικείων πραγματικών περιστατικών (βλέπε μεταξύ άλλων *Lindon, Otchakovsky-Laurens et July κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 21279/02 και 36448/02, § 55, CEDH 2007-XI).

25. Σε ό,τι αφορά τη φύση των εκφράσεων οι οποίες είναι δυνατόν να θίξουν την υπόληψη κάποιου ατόμου, το Δικαστήριο προβαίνει, κατά παράδοση, στον διαχωρισμό μεταξύ γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων. Ενώ τα πρώτα είναι δυνατόν να αποδειχθούν, οι αξιολογικές κρίσεις ωστόσο δεν προσφέρονται για μια ακριβή απόδειξη. Όταν μία δήλωση αναλύεται σε αξιολογική κρίση, η αναλογικότητα της επέμβασης δύναται να είναι συνάρτηση της ύπαρξης μιας επαρκούς βάσης σε πραγματικά γεγονότα διότι, ελλείψει αυτής, μία αξιολογική κρίση δύναται, και αυτή, να αποδειχθεί υπερβολική (βλέπε για παράδειγμα *Feldek κατά Σλοβακίας*, αριθ. 29032/95, §§ 75-76, CEDH 2001-VIII).

26. Επιπλέον, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας δυσφήμισης ή εξύβρισης, το Δικαστήριο πρέπει να σταθμίζει και άλλους παράγοντες όταν αξιολογεί την αναλογικότητα του επίμαχου μέτρου. Κατ' αρχάς, σε ό,τι αφορά τον τρόπο μετάδοσης των εν λόγω εκφράσεων, το Δικαστήριο προβαίνει σε διαχωρισμό μεταξύ εκπομπής η οποία μεταδίδεται απευθείας και μαγνητοσκοπημένης εκπομπής. Όταν πρόκειται για προφορικές δηλώσεις οι οποίες γίνονται κατά τη διάρκεια εκπομπής σε απευθείας μετάδοση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το στοιχείο αυτό στερεί από τους συμμετέχοντες τη δυνατότητα αναδιατύπωσης, βελτίωσης ή αφαίρεσής τους πριν από την δημοσιοποίησή τους (βλέπε *Λιοναράκης κατά Ελλάδας*, αριθ. 1131/05, § 44, 5 Ιουλίου 2007, *Gündüz κατά Τουρκίας*, αριθ. 35071/97, § 49, CEDH 2003-XI).

27. Κατά δεύτερον, σε ό,τι αφορά το αντικείμενο των επίμαχων εκφράσεων, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι λαμβάνει πάντοτε υπόψη την ειδική αποστολή της δικαστικής εξουσίας μέσα στην κοινωνία. Ως εγγυητές της δικαιοσύνης, η δράση των δικαστών και των εισαγγελέων έχει ανάγκη της εμπιστοσύνης των πολιτών για να ευδοκιμήσει. Υπό αυτή την οπτική, μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητο να προστατευθούν αυτοί από τις καταστροφικές επιθέσεις που στερούνται σοβαρής βάσης, πολύ περισσότερο αφού το καθήκον συγκράτησης απαγορεύει στους δικαστικούς που αποτελούν στόχο να αντιδράσουν (*Ρίζος και Ντάσκας κατά Ελλάδας*,

αριθ. 65545/01, § 43, 27 Μαΐου 2004). Επιπλέον, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η συγκεκριμένη ιδιότητα των δικηγόρων τους προσδίδει μία κεντρική θέση στην απονομή της δικαιοσύνης, ως μεσαζόντων μεταξύ των διοικούμενων και των δικαστηρίων, γεγονός που εξηγεί τους κανόνες συμπεριφοράς που επιβάλλονται εν γένει στα μέλη του δικηγορικού συλλόγου (*Casado Coca κατά Ισπανίας*, 24 Φεβρουαρίου 1994, § 54, serie A no 285-A). Εν τούτοις, όπως το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να βεβαιώσει, η ελευθερία έκφρασης ισχύει και για τους δικηγόρους, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα να εκφράζονται δημοσίως επί της λειτουργίας της δικαιοσύνης, αλλά των οποίων η κριτική δεν μπορεί να υπερβαίνει ορισμένα όρια (*Amihalachioaie κατά Μολδαβίας*, αριθ. 60115/00, §§ 27-28, CEDH 2004-III). Ως προς τούτο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η δίκαιη ισορροπία που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των διαφόρων συμφερόντων που διακυβεύονται, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα του κοινού να ενημερώνεται για θέματα που αφορούν το δημόσιο συμφέρον και τη λειτουργία της δικαστικής εξουσίας, την αξιοπρέπεια του επαγγέλματος του νομικού και την καλή φήμη των δικαστών (*Schöpfer κατά Ελβετίας*, 20 Μαΐου 1998, § 33, *Recueil des arrêts et decisions* 1998-III).

28. Τέλος, το Δικαστήριο φρονεί ότι κάθε απόφαση με την οποία επιδικάζεται αποζημίωση για συκοφαντική δυσφήμιση, πρέπει να τελεί σε εύλογη σχέση αναλογικότητας με την προσβολή της υπόληψης (*Tolstoy Miloslavsky κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 13 Ιουλίου 1995, § 49, serie A no 316-B). Επίσης, για να αξιολογηθεί το μέγεθος της αποζημίωσης ή των προστίμων στα οποία καταδικάστηκε ο ενδιαφερόμενος, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την προσωπική του κατάσταση και ειδικότερα τα εισοδήματα και οικονομικά μέσα του ενδιαφερομένου, όπως αυτά προκύπτουν από τον φάκελο της δικογραφίας (βλέπε *Steel και Morris κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 68416/01, § 96, CEDH 2005-II).

β) Εφαρμογή εν προκειμένω των προαναφερόμενων αρχών

29. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι διάδικοι συμφωνούν στο ότι οι επίμαχες αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων συνιστούν μία επέμβαση στο δικαίωμα του προσφεύγοντος στην ελευθερία έκφρασης. Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι η επίδικη επέμβαση «προβλεπόταν από το νόμο», ήτοι τα άρθρα 57, 914 και 932 του αστικού κώδικα καθώς και τα άρθρα 361 και 362 του ποινικού κώδικα. Τέλος, το επίμαχο περιοριστικό μέτρο επεδίωκε ένα θεμιτό σκοπό ως προς το άρθρο 10 § 2 της Σύμβασης, ήτοι την προστασία της υπόληψης τρίτων, εν προκειμένω εκείνης του

εισαγγελέα Δ.Μ. Οι διάδικοι εστίασαν την επιχειρηματολογία τους επί της αναγκαιότητας της επίμαχης επέμβασης. Το Δικαστήριο θα εξετάσει έτσι το ζήτημα του κατά πόσον η επίδικη επέμβαση ήταν ανάλογη προς τον διωκόμενο θεμιτό σκοπό και αν οι λόγοι που προέβαλαν τα εθνικά δικαστήρια για να την αιτιολογήσουν μοιάζουν λυσιτελείς και επαρκείς.

30. Το Δικαστήριο παρατηρεί, καταρχήν, ότι εν προκειμένω ο προσφεύγων καταδικάστηκε μόνο από τα πολιτικά δικαστήρια να καταβάλει στον εισαγγελέα Δ.Μ. αποζημίωση για την προσβολή της προσωπικότητάς του. Άλλως ειπείν, δεν υπήρξε ποινική καταδίκη για εξύβριση και δυσφήμιση, γεγονός που θα είχε αφ'εαυτού προσδώσει στο μέτρο που ελήφθη για εκείνον έναν υψηλό βαθμό σοβαρότητας (βλέπε *Radio France και λοιποί κατά Γαλλίας*, αριθ. 53984/00, § 40, CEDH 2004-II). Επιπλέον, το Δικαστήριο δε λησμονεί ότι οι επίδικες εκφράσεις στόχευαν ένα μέλος της δικαστικής εξουσίας, κάτι που μπορεί να είχε αρνητικές επιπτώσεις τόσο στην επαγγελματική εικόνα του όσο και στην εμπιστοσύνη του κοινού στην ορθή λειτουργία της δικαιοσύνης.

31. Ομοίως ισχύει ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν προέβησαν στην εκτίμηση των επίδικων όρων κατά τρόπο συμβατό με τις απαιτήσεις του άρθρου 10 της Σύμβασης. Ειδικότερα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Εφετείο Αθηνών εστίασε κυρίως στη χρήση των όρων «ειλικρινά, όταν τη διάβασα, γέλασα», που χρησιμοποίησε ο προσφεύγων και στον αντίκτυπό τους στην προσωπικότητα του Δ.Μ. Ωστόσο, αντί να ερευνήσει την άμεση σημασία αυτής της φράσης, το εθνικό δικαστήριο βασίσθηκε στη δική του ερμηνεία για να καταλήξει σε αυτό που μπορεί να εννοούσε. Όπως δέχθηκε το Εφετείο Αθηνών, «η εισήγηση αποτελεί μία επιστημονική μελέτη, ορθή ή μη, αλλά όχι γελοία ή ανόητη, όπως ο εναγόμενος αφήνει να εννοηθεί». Πράττοντας τούτο, το εθνικό δικαστήριο εμπότισε τις σκέψεις του με υπερβολική υποκειμενικότητα, η οποία είχε ενδεχομένως ως συνέπεια να αποδοθούν στον προσφεύγοντα προθέσεις που δεν ήταν πραγματικά δικές του.

32. Επιπλέον, και κυρίως, το εφετείο δεν προέβη εν προκειμένω σε κανένα διαχωρισμό μεταξύ «πραγματικών περιστατικών» και «αξιολογικών κρίσεων», αλλά ερεύνησε μόνο τον αντίκτυπο των φράσεων «όταν τη διάβασα, γέλασα» και «λογοτεχνική άποψη». Ερεύνησε άμεσα αν οι επίδικες φράσεις και ο αντίκτυπος που αυτές προκαλούσαν, μπορούσαν να προσβάλουν την αξιοπρέπεια και την τιμή του μηνυτή. Ως εκ τούτου, το εφετείο στέρησε από τον προσφεύγοντα τη δυνατότητα να αποδείξει ότι οι εν λόγω φράσεις δεν προσφέρονταν για απόδειξη της ακρίβειάς τους.

Πράγματι, η πρώτη περιέγραφε, υιοθετώντας έναν μάλλον ειρωνικό τόνο, τη δική του αντίδραση κατά την ανάγνωση της επίμαχης έκθεσης και η δεύτερη συνιστούσε μία αμιγώς αξιολογική κρίση.

33. Τέλος, ο συλλογισμός του εφετείου, τον οποίο κατόπιν επικύρωσε ο Άρειος Πάγος, διαχώρισε πλήρως τον κριτικό τόνο των επίδικων εκφράσεων από το πλαίσιο της υπόθεσης. Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια ουδόλως έλαβαν υπόψη το γεγονός ότι η ποινική υπόθεση στην οποία ο Α.Β., πελάτης του προσφεύγοντος, και η Σ.Π. εμπλέκονταν, είχε ήδη προσελκύσει το ενδιαφέρον των μέσων μαζικής ενημέρωσης λόγω της φήμης του Α.Β. Επιπλέον, η Σ.Π., σύζυγος του Α.Β. κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών, είχε ήδη την ευκαιρία να συμμετάσχει σε τηλεοπτικές συζητήσεις και να κάνει σχόλια επί του περιεχομένου της έκθεσης του εισαγγελέα, που είχε δημοσιοποιηθεί εν τω μεταξύ στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τοποθετημένη σε αυτό το πλαίσιο, η εμφάνιση του προσφεύγοντος στο τηλεοπτικό δελτίο μοιάζει κυρίως να απορρέει από την πρόθεσή του να υπερασπιστεί δημοσίως τις θέσεις του πελάτη του, σε μία υπόθεση που είχε προσελκύσει το δημόσιο ενδιαφέρον, και δεν στόχευε άμεσα στο να προσβάλει την προσωπικότητα του Δ.Μ. Η σκέψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι τα εθνικά δικαστήρια αγνόησαν, επιπλέον, τον τρόπο διάδοσης των επίμαχων φράσεων. Το Δικαστήριο επισημαίνει έτσι ότι αυτές διατυπώθηκαν σε απευθείας μετάδοση κατά τη διάρκεια ενός τηλεοπτικού δελτίου ειδήσεων, ήτοι μία μορφή μετάδοσης που έχει συλληφθεί για να προκαλεί μία ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων. Αυτό το στοιχείο στέρησε αδιαμφισβήτητα από τον προσφεύγοντα τη δυνατότητα να τις αποσύρει ζωντανά ή να τις τελειοποιήσει.

34. Λαμβανομένων υπόψη των όσων προηγούνται, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι εθνικές αρχές δεν παρείχαν λυσιτελείς και επαρκείς λόγους για να αιτιολογήσουν την αστική καταδίκη του προσφεύγοντος να καταβάλει αποζημίωση στον Δ.Μ. και ότι αυτή δεν ανταποκρινόταν σε μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 6 ΚΑΙ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

35. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι τα εθνικά δικαστήρια έκαναν δεκτή την αγωγή που κατέθεσε ο Δ.Μ. παραγνωρίζοντας τις αρχές της δίκαιης δίκης.

Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι η απόφαση αριθ. 7914/2004 του Εφετείου Αθηνών έπασχε από έλλειψη αιτιολογίας, καθώς είχε βασισθεί μόνο στον αντίκτυπο της χρήσης των εν λόγω φράσεων αντί να βασισθεί σε συγκεκριμένα γεγονότα. Επικαλείται τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Σύμβασης, τα εφαρμοστέα τμήματα των οποίων έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 § 1

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Άρθρο 13

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

Επί του παραδεκτού

36. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι μέσω της αιτιάσεώς του της ελκόμενης από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, ο προσφεύγων επαναλαμβάνει κατ'ουσία τους ισχυρισμούς του που έχει ήδη διατυπώσει υπό το πρίσμα του άρθρου 10.

Κατά τα λοιπά, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 6 § 1 υποχρεώνει τα δικαστήρια να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους. Εν τούτοις, τούτο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι απαιτεί μία λεπτομερή απάντηση σε κάθε επιχείρημα (βλέπε *Van de Hurk κατά Ολλανδίας*, απόφαση της 19 Απριλίου 1994, série A αριθ. 288). Η έκταση της υποχρέωσης αυτής μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τη φύση της απόφασης. Πρέπει επιπλέον να λαμβάνεται υπόψη η ποικιλία των ενδίκων μέσων που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας διάδικος και οι διαφορές των Συμβαλλομένων Κρατών ως προς τις νομικές διατάξεις, τα έθιμα, τις δογματικές αντιλήψεις, την παρουσίαση και τη σύνταξη των δικαστικών αποφάσεων. Για τον λόγο αυτό, το ζήτημα του κατά πόσον ένα δικαστήριο δεν τήρησε την υποχρέωσή του για αιτιολογία που απορρέει από το άρθρο 6 της Σύμβασης δεν μπορεί να αναλύεται παρά μόνο υπό το φως των

συνθηκών της υπόθεσης (*Ruiz Torija κατά Ισπανίας*, απόφαση της 9 Δεκεμβρίου 1994, § 29, série A αριθ. 303-A).

37. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει μοναδική αποστολή, σε σχέση με το άρθρο 6 της Σύμβασης, να εξετάζει τις προσφυγές που υποστηρίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια παραγνώρισαν συγκεκριμένες δικονομικές εγγυήσεις, οι οποίες αναφέρονται στην διάταξη αυτή, ή ότι η διεξαγωγή μιας διαδικασίας στο σύνολό της δεν εξασφάλισε δίκαιη δίκη στον προσφεύγοντα (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Donadze κατά Γεωργίας*, αριθ. 74644/01, §§ 30-31, 7 Μαρτίου 2006). Εν προκειμένω, όπως το ανώτατο δικαστήριο ομοίως διαπίστωσε, η απόφαση του εφετείου ήταν επαρκώς αιτιολογημένη.

Έπεται ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμο, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

38. Επιπλέον, στο μέτρο που ο προσφεύγων παραπονείται για την απουσία πραγματικής προσφυγής για να παραπονεθεί για την επικαλούμενη προσβολή του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 απαιτεί ένα εθνικό ένδικο μέσο μόνο για τις αιτιάσεις που μπορεί να θεωρηθούν «υποστηρίξιμες» ως προς τη Σύμβαση (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Σαμπάνης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 32526/05, § 55, 5 Ιουνίου 2008). Ωστόσο, τούτο δεν ισχύει στην προκειμένη περίπτωση, καθώς η αιτίαση η ελκόμενη από το άρθρο 6 § 1 κρίθηκε προδήλως αβάσιμη.

Ως εκ τούτου, η αιτίαση η ελκόμενη από το άρθρο 13 είναι ομοίως προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

39. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

40. Ο προσφεύγων αξιώνει 19.673,92 ευρώ για την υλική ζημία που υπέστη, ποσό το οποίο κατανέμει ως εξής:

i. 11.738,81 ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στην αποζημίωση που επιδίκασε το Εφετείο Αθηνών,

ii. 6.049,25 ευρώ για τόκους επί του επιδικαστέου ποσού,

iii. 1.200 ευρώ για δικαστική δαπάνη για τη διαδικασία ενώπιον του εφετείου,

iv. 685,86 ευρώ για τα έξοδα επίδοσης της απόφασης αριθ. 7914/2004.

41. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, ο προσφεύγων αξιώνει 10.000 ευρώ λόγω του άγχους και της απόγνωσης που ένιωθε κατά τη διάρκεια της επίδικης διαδικασίας.

42. Σε ό,τι αφορά το αιτούμενο ποσό για υλική ζημία, η Κυβέρνηση επισημαίνει την έλλειψη δεσμού αιτιώδους συνάφειας με την παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης. Υποστηρίζει επίσης ότι δεν προκύπτει από τον φάκελο ότι ο προσφεύγων εξόφλησε το επιδικαστέο από τα εθνικά δικαστήρια ποσό. Σε ό,τι αφορά το αιτούμενο ποσό για ηθική βλάβη, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι και μόνο η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία δίκαιη ικανοποίηση. Εναλλακτικά, υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 2.000 ευρώ.

43. Το Δικαστήριο παρατηρεί καταρχάς ότι υφίσταται δεσμός αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παραβίασης του άρθρου 10 και της υποχρέωσης που επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα να καταβάλει αποζημίωση για τη βλάβη που υπέστη ο Δ.Μ. καθώς και δικαστική δαπάνη για τη διαδικασία ενώπιον του εφετείου. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων προέβη στην καταβολή των ποσών που προκύπτουν από την απόφαση αριθ. 7914/2004. Το Δικαστήριο επισημαίνει κατόπιν ότι ο προσφεύγων δεν προσκομίζει κανένα έγγραφο ούτε άλλη αποδεικτική πληροφορία προς στήριξη των αιτημάτων του για τόκους επί του επιδικαστέου ποσού και για τα έξοδα επίδοσης της εν λόγω απόφασης. Συντρέχει επομένως λόγος να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 12.939 ευρώ για την υλική ζημία που υπέστη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

44. Το Δικαστήριο εκτιμά επιπλέον ότι η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης συνιστά αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ενδεχόμενη ηθική βλάβη υπέστη ο προσφεύγων (προαναφερόμενη απόφαση *Λιοναράκης κατά Ελλάδα*, § 60).

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

45. Ο προσφεύγων δεν προβάλλει κανένα αίτημα για έξοδα και δικαστική δαπάνη. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δε συντρέχει λόγος να του επιδικάσει κάποιο ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

46. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

1. *Κηρύσσει* ομόφωνα την προσφυγή παραδεκτή ως προς την αιτίαση την ελκόμενη από το άρθρο 10 της Σύμβασης και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.
2. *Αποφαίνεται* ομόφωνα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.
3. *Αποφαίνεται*
  - α) ομόφωνα, ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 12.939 (δώδεκα χιλιάδες εννιακόσια τριάντα εννιά) ευρώ για υλική ζημία, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,
  - β) με πέντε ψήφους έναντι δύο, ότι η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης συνιστά αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη ο προσφεύγων,
  - γ) ομόφωνα, ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκο υπολογιζόμενο με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. Απορρίπτει ομόφωνα το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 11 Φεβρουαρίου 2010 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Στην παρούσα απόφαση έχει επισυναφθεί, σύμφωνα με τα άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του κανονισμού, η έκθεση της εν μέρει αποκλίνουσας γνώμης των δικαστών Spielmann και Malinverni.

(ακολουθούν δύο μονογραφές)

ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ
SPIELMANN ΚΑΙ MALINVERNI

1. Ψηφίσαμε κατά του σημείου 3 β) του διατακτικού, σύμφωνα με το οποίο «η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης [συνιστά] αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη ο προσφεύγων».

2. Είναι αλήθεια ότι, επί του σημείου αυτού, η πλειοψηφία ακολούθησε μία νομολογιακή τάση επί του ζητήματος αυτού (*Thoma κατά Λουξεμβούργου*, αριθ. 38432/97, § 74, CEDH 2001-III, *Λιοναράκης κατά Ελλάδας*, αριθ. 1131/05, § 60, 5 Ιουλίου 2007).

3. Εν τούτοις, και όπως ορθά το διατύπωσε ο συνάδελφός μας, δικαστής Bonello, στην εν μέρει αποκλίνουσα γνώμη του που επισυνάπτεται στην προαναφερόμενη απόφαση *Thoma*, «μία τέτοια «μη-επανόρθωση» είναι ανεπαρκής (...)».

4. Στην εν μέρει αποκλίνουσα γνώμη μας σχετικά με την απόφαση *Prežec κατά Κροατίας* (αριθ. 48185/07, 15 Οκτωβρίου 2009), έχουμε ήδη εκφέρει τη γνώμη μας προς την ίδια κατεύθυνση:

«7. Κατά γενικό τρόπο και ανεξάρτητα από τις σκέψεις που προηγούνται, αναρωτιόμαστε αν η απλή διαπίστωση της παραβίασης ενός δικαιώματος που εγγυάται η Σύμβαση – όποιο κι αν είναι αυτό το δικαίωμα – μπορεί από τη φύση της να επανορθώσει τη βλάβη που υπέστη το θύμα.

8. Είναι αλήθεια ότι, σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης, το Δικαστήριο επιδικάζει μία δίκαιη ικανοποίηση μόνο αν συντρέχει λόγος. Η νομολογία καταδεικνύει ότι το Δικαστήριο έχει υιοθετήσει αυτή τη λύση κατά βάση σε περιπτώσεις όπου το θύμα είχε τη δυνατότητα να επιτύχει επανόρθωση σε εθνικό επίπεδο, όπου η διαπιστωθείσα παραβίαση είχε μικρή εμβέλεια, όπου οι εθνικές αρχές είχαν εκφράσει με σαφήνεια τη βούλησή τους να τροποποιήσουν τη νομοθεσία ή την πρακτική που οφείλονται για την παραβίαση, ή σε περιπτώσεις όπου, όπως εν προκειμένω, το θύμα είχε τη

δυνατότητα να ζητήσει την εκ νέου εκδίκαση της εθνικής διαδικασίας ή να λάβει μία επανόρθωση σε εθνικό επίπεδο.

9. Μπορούμε ωστόσο πραγματικά να θεωρήσουμε ότι η απλή διαπίστωση παραβίασης ενός θεμελιώδους δικαιώματος μπορεί πράγματι να αποτελέσει μία επανόρθωση (*Aquilina κατά Μάλτας* [GC], αριθ. 25642/94, CEDH 1999-III, εν μέρει αποκλίνουσα γνώμη του δικαστή Bonello);»

5. Δυσκολευόμαστε να καταλάβουμε γιατί, παρουσία μίας διαπίστωσης παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης, «δε συντρέχει λόγος» να επιδικασθεί μία δίκαιη ικανοποίηση για προκληθείσα ηθική βλάβη. Η απόφαση ουδόλως αναφέρεται σε αυτό το ζήτημα και ελλείπει αιτιολογίας ως προς αυτό το θέμα¹, δεν μπορούμε παρά να επισημάνουμε τη διαφωνία μας με αυτό το σημείο του διατακτικού.

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 29 Μαρτίου 2010.

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος

---

¹ Σε ό,τι αφορά αυτή την έλλειψη αιτιολογίας, δεν μπορούμε να αντισταθούμε στον πειρασμό να παραθέσουμε ένα ιδιαίτερα εύγλωττο απόσπασμα της εν μέρει αποκλίνουσας γνώμης του δικαστή Bonello που επισυναπτόταν στην απόφαση *Aquilina κατά Μάλτας*: «Φαίνεται ότι είναι το 1975, στην υπόθεση *Golder κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (απόφαση της 21 Φεβρουαρίου 1975, serie A no 18), που το Δικαστήριο εφάρμοσε για πρώτη φορά αυτόν τον ατυχή τύπο. Αγνοώντας τη δική του αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένη, το Δικαστήριο δεν ανέφερε ούτε ένα λόγο που να εξηγεί γιατί η διαπίστωση παραβίασης έπρεπε ομοίως να θεωρείται επανόρθωση. Έκτοτε, λόγω της ακαταμάχητης δύναμης της αδράνειας, ο τύπος αυτός κάνει έχει επανεμφανισθεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Το Δικαστήριο δεν έχει εκδηλώσει την έγνοια να απομακρυνθεί από τον κανόνα βάσει του οποίου δεν παραθέτει ούτε λόγους ούτε εξηγήσεις παρά μόνο σε λίγες από τις πολυάριθμες αποφάσεις όπου εφαρμόστηκε αυτός ο τύπος». Μία τέτοια περίπτωση ήταν η απόφαση *Nikolova κατά Βουλγαρίας* ([GC], αριθ. 31195/96, CEDH 1999-II).